

CHEMIE

laboratorní cvičení č. 15

15
• CHEMIE**pH optimum enzymu katalasy
pracovní list (učitel)****Slovníček pojmů**

S využitím dostupných zdrojů vysvětlíte následující pojmy:

Enzym:

Enzymy jsou jednoduché či složené bílkoviny s katalytickou funkcí. Proto je označujeme jako takzvané biokatalyzátory. Katalyzátor je látka, která ovlivňuje průběh chemické reakce, a to tak, že ovlivní její aktivační energii (E_A) – dochází k urychlení chemické reakce.

Apoenzym:

Apoenzym je hlavní bílkovinná část enzymu, který ke své funkci potřebuje často ještě určitou nebílkovinnou část.

Kofaktor:

Nebílkovinná součást enzymu. Kofaktor je nejčastěji prostetická skupina, koenzym, nebo zde může hrát specifickou roli konkrétní iont. Prostetická skupina je v určité fázi formování vlastního enzymu trvale navázána na apoenzym (často kovalentně), a tvoří součást aktivního centra enzymu. Koenzym je naopak součástí, která je vázána dočasně a zodpovídá např. za přenosy elektronů při redoxních reakcích (NAD, FAD...). Jako koenzymy přímo vystupují také některé vitamíny. Mezi kofaktory z řad kationtů patří třeba ionty Mg^{2+} , Mn^{2+} , Cu^{2+} , Fe^{3+} , nebo Fe-S komplexy.

Holoenzym:

Apoenzym s navázaným kofaktorem označujeme někdy jako holoenzym.

Katalasa:

Katalasa je enzym s označením EC 1.11.1.6 a je obsažen prakticky v každé buňce. Základní funkcí tohoto enzymu je přeměna peroxidu vodíku na kyslík a vodu. Peroxid vodíku vzniká při řadě metabolických reakcí a je pro buňku škodlivý. Proto je třeba aby se buňka vznikajícího peroxidu vodíku zbavila, a to je právě úkol pro katalasu.

pH optimum:

Jako pH optimum je označováno takové pH, při kterém je aktivita enzymu největší.

Teoretická příprava úlohy

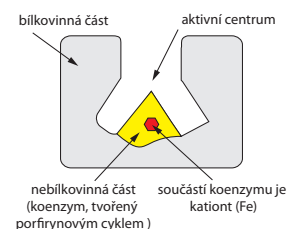
1. Jedna z rolí bílkovin v buňce je právě funkce biokatalyzátorů – enzymů. Jaké další role bílkoviny mají?

Proteiny hrají celou řadu důležitých rolí. Mezi ně patří např.: strukturní proteiny (mechanická opora), pohybové proteiny (pohyb uvnitř buněk a celých buněk i celých tkání), zásobní proteiny (skladování molekul a iontů), transportní proteiny (přenos malých molekul), receptorové proteiny (detekce chemických a fyzikálních signálů), regulační proteiny (aktivace a deaktivace – např. transkripce DNA), signální proteiny (přenos signálů), speciální proteiny (např. protimrazové), a další.

2. Z jakých typických částí se může enzym skládat?

Popište a zakreslete.

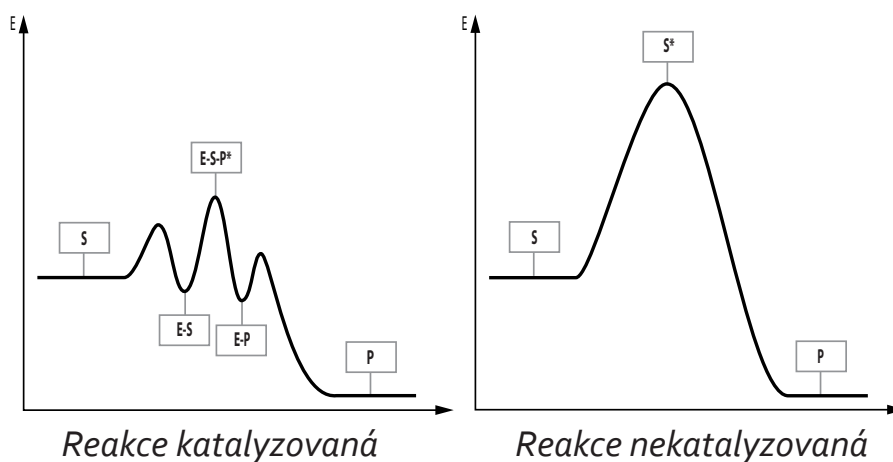
Funkční enzym je často tvořen bílkovinnou částí, tzv. apoenzymem, a částí nebílkovinnou, tzv. kofaktorem.

3. Který z grafů zachycuje průběh katalyzované a nekatalyzované reakce?

Doplňte volná políčka o popisky. Popisky jsou uvedeny v rámečku pod oběma grafy (pozice nesouvisí s konkrétním grafem).

Řešení:

4. Proč probíhá katalyzovaná reakce výrazně rychleji než reakce nekatalyzovaná?

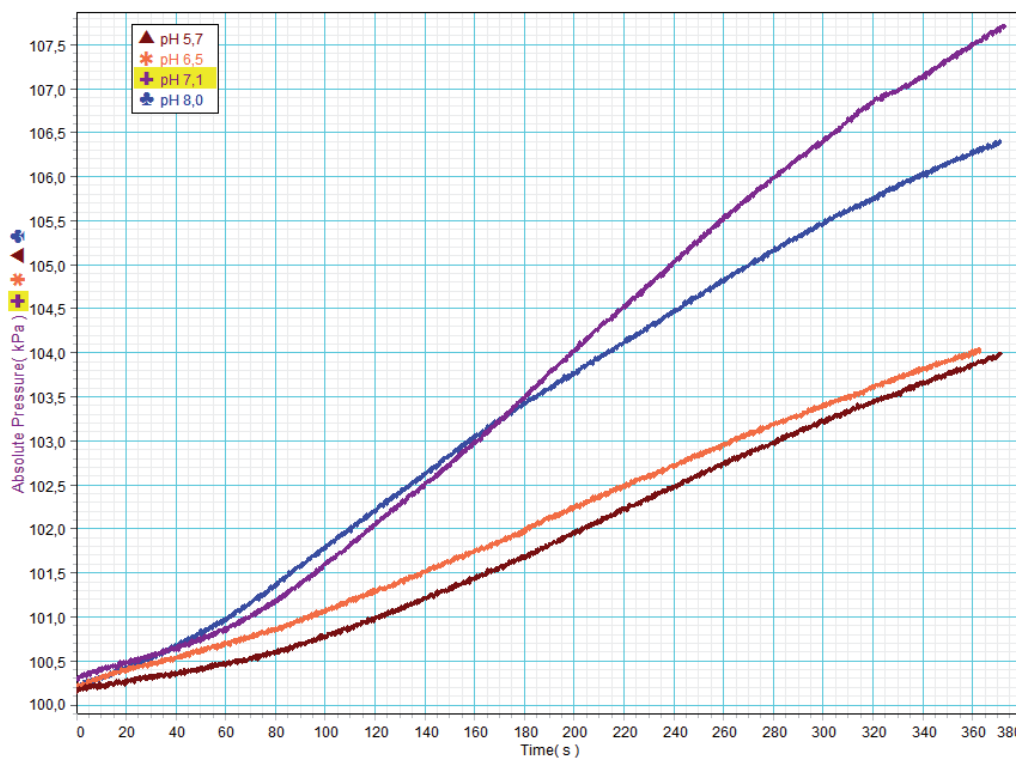
Princip katalyzátoru spočívá v tom, že celá reakce je vedena „jinou cestou“. Na této cestě je řada mezistupňů (přechodných stavů/komplexů), a aktivační energie těchto dílčích „etap cesty“ je výrazně nižší, než aktivační energie nekatalyzované reakce. Často nalezneme v literatuře formulaci, že působením katalyzátoru dojde ke snížení aktivační energie.

Pro snažší pochopení můžeme studentům uvést příklad ze sportovní „praxe“. Pokud bude na překážkové dráze stát 3 m vysoká překážka, nikdo z běžců ji nemůže překonat. Vezmeme-li ale motorovou pilu (takový náš „katalyzátor“) a vyrobíme tři 1 metrové překážky, nebude s nimi mít žádný z běžců problém.

Díky výše uvedenému probíhá katalyzovaná reakce podstatně rychleji než reakce nekatalyzovaná.

Vizualizace naměřených dat

1. Zakreslete křivky změny tlaku při různých hodnotách pH. Křivky by měly vystihovat rozdíly v rychlosti (aktivitě katalasy při různých pH).

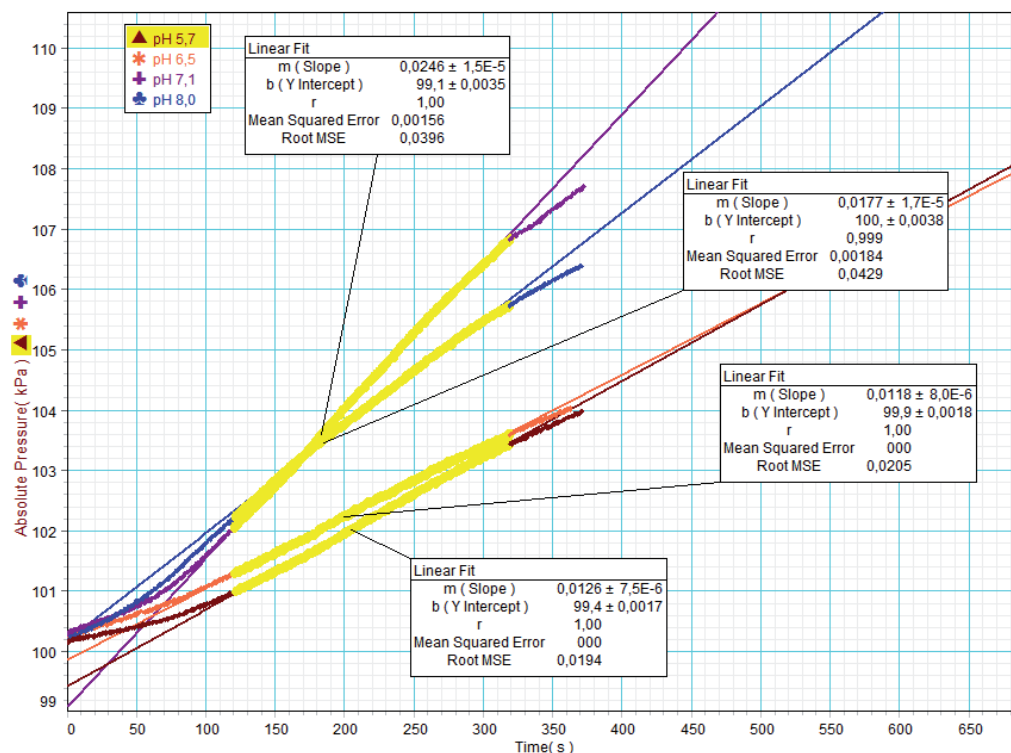

2. Bylo možné průběh reakce sledovat vizuálně? Šlo by posoudit rozdíly v aktivitě při různých pH bez měření změny tlaku?

Ano, bylo možné přímo pozorovat uvolňující se plyný kyslík ve formě bublinek. Rozdíly v intenzitě však byly malé, a tak by bez měření tlaku nebylo možné pH optimum jednoznačně stanovit.

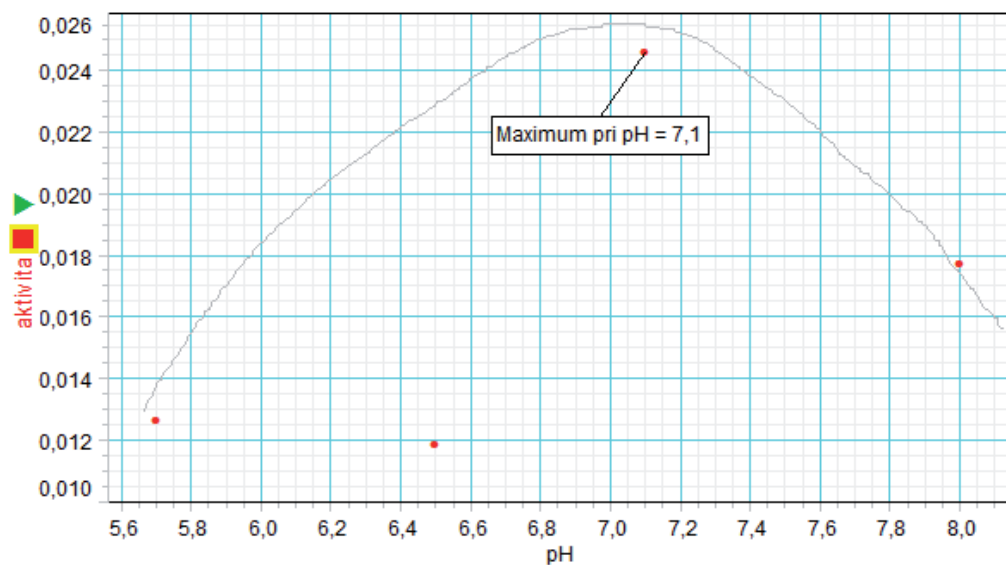
Vyhodnocení naměřených dat

1. S využitím **DataStudio** proložte úvodní lineární částí jednotlivých naměřených křivek přímkou a vyplňte následující tabulku:

pH prostředí	Směrnice proložené přímky (aktivita)	Jde o pH optimum?
5,7	0,0126	ne
6,5	0,0118	ne
7,1	0,0246	ano
8,0	0,0177	ne

2. Sestrojte graf závislosti aktivity enzymu na pH prostředí.

Závěr

1. Jaká je hodnota vašeho zjištěného pH optima katalasy?

Různé odpovědi, typicky v rozmezí 6,8–7,5. V našem ukázkovém případě pH = 7,1.

2. Odpovídá tato hodnota předpokladu (hodnotám uvedeným v literatuře)?

Různé odpovědi podle zjištěné hodnoty. V našem případě ANO, odpovídá.

3. Jaké faktory mohly při stanovení aktivity váš výsledek zkreslit?

Většina enzymů je dosti citlivá na podmínky, ve kterých se vyskytuje. Aktivita enzymu se tak mění s celou řadou faktorů (pH, teplota, přítomnost dalších látek v roztoku, ...). Kritickým faktorem tak mohla být čistota použitého chemického nádobí, kdy i nepatrné zbytky některých látek mohou aktivitu výrazně ovlivnit. Stejně tak mohl výsledek zkreslit faktor stáří (a způsob skladování) bramborových hlíz, nebo vlastní odrůda brambor.

4. Enzym rozkládající peroxid vodíku (katalasa) je přítomný téměř ve všech buňkách aerobních organismů. Vysvětlete proč?

Peroxid vodíku vzniká při řadě metabolických reakcí a je pro buňku škodlivý. Proto je třeba aby se buňka vznikajícího peroxidu vodíku zbavila, a to je úkolem pro katalasu. Je tedy zřejmé, že takovýto (nebo podobný) enzym bude třeba v každé buňce.

5. Kdy řekneme o nějaké látce, že vystupuje v rámci chemického děje jako katalyzátor?

Klasický katalyzátor je látka, která do reakce vstoupí, ovlivní její průběh (rychlost reakce) a na konci reakce vystupuje z reakce v nezměněné podobě. Princip ovlivnění průběhu reakce spočívá v ovlivnění aktivační energie (viz dříve).